

Reactie op verslag bijeenkomst over Bestuursakkoord Water

Onder druk van het Bestuursakkoord Water uit 2011 zijn waterschappen en gemeenten naarstig op zoek naar mogelijkheden om te besparen op beheer- en onderhoud van de afvalwaterketen. Het bestuursakkoord is een uitgebreide mix van samenwerkingsafspraken tussen de overheden, met als doel stapsgewijs te komen tot een concrete bezuiniging in de (afval)waterketen van maar liefst 750 miljoen euro per jaar in 2020. Het Bestuursakkoord Water steekt in op toenemende technische efficiëntie door een betere coördinatie tussen overheden. In het akkoord is de bal nadrukkelijk neergelegd bij gemeenten en waterschappen; de drinkwaterbedrijven worden vooralsnog op afstand gehouden.

In een recente bijeenkomst van het Koninklijk Nederlands Waternetwerk over de invulling van het Bestuursakkoord Water werd de 'drukte in de ondergrond' als voorbeeld gesteld, met de vele kabels van dienstverleners, de publieke bedrijven voor gas en drinkwater en de gemeentelijke riolering (zie het artikel 'Bestuursakkoord Water: "Iedereen wacht tot de ander wat doet"' uit H₂O nr. 14/15 van 6 juli, pagina 9). De discussie ging vooral over het optimaliseren van projectuitvoering bij het beheer en onderhoud van alle leidingstelsels, om tot een betere coördinatie te komen. Een strakke samenwerking met alle betrokken partijen lijkt een harde voorwaarde om ook in de afvalwaterketen tot jaarlijkse besparingen te komen.

Als casus werd een voorbeeld gegeven uit de uitvoeringspraktijk, waarbij het vervangen van de drinkwaterleidingen door Oasen werd 'gezwaluwstaart' met het vervangen van gietijzeren riolering door de gemeente Gouda. Deze samenwerking leidde tot een jaarlijkse vermindering van de totale beheer- en onderhoudskosten. Wat ondergetekenden vooral opviel, was dat de discussie ging over de rolverdeling tussen de gemeente (Gouda), het gas- en energiebedrijf (Stedin), het drinkwaterbedrijf (Oasen) en de kabelaars. De waterschappen lijken niet betrokken bij dit soort projecten in de gemeentelijke ondergrond. Toch hebben zij wel degelijk een belang, omdat vaak veel grondwater via de riolering wordt 'gedraineerd'. Dat beïnvloedt het functioneren van de rwzi direct.

De gemeente als beheerder van de openbare ruimte zou ook de regie moeten voeren op het beheer van de ondergrond. In veel gemeenten bestaat dan ook al een 'kabels- en leidingenoverleg', waarin de gemeente het tempo aangeeft waar en wanneer de straten worden opgebroken. Het gasbedrijf, het drinkwaterbedrijf en de kabelbedrijven proberen vervolgens hun planning hierop af te stemmen. Niettemin blijft iedere partij zo nog steeds afzonderlijk verantwoordelijk voor de eigen werkzaamheden, zodat toch verschillende aannemers na elkaar in dezelfde sleuf aan de slag moeten.

Bij een echte optimalisatie moet niet de werkkalender van de gemeente het uitgangspunt zijn, maar zou in een

gezamenlijk terugkerend overleg tussen alle betrokken partijen naar een win-winsituatie moeten worden gezocht. Dit vanuit de aanname dat een strakkere coördinatie van de werkzaamheden in de ondergrond ook tot minder kosten leidt. Essentieel om deze samenwerking vorm te geven is het respecteren van elkaars expertise en een flexibele houding van alle partijen in de werkvoorbereiding en uitvoering.

Samenwerken in de ondergrond

Wie is dan wel de juiste partij om de regie te nemen? Om tot een strakkere samenwerking te komen, kan bijvoorbeeld een gezamenlijk 'projectbureau ondergrond' worden opgericht. Of kan het beheer van de ondergrond integraal worden uitbesteed aan één van de partijen. Drinkwaterbedrijven kijken al enige tijd naar het beheer van de riolering als mogelijke groei van hun dienstverlening, met als argument dat hierop belangrijke besparingen kunnen worden gerealiseerd.

Verschillen tussen regio's

Voorbeelden van samenwerkingsverbanden vind je in de zandgronden in Brabant en Overijssel (bijvoorbeeld Synfra). Daar worden de ondergrondse werkzaamheden aan kabels en drinkwaterleidingen per regio aanbesteed om vervolgens integraal te worden uitgevoerd. Een volgende stap zou zijn om ook werkzaamheden aan de riolering in de regionale aanbestedingen mee te nemen. Er is wel een schaalverschil: voor de kabels en leidingen moet het trottoir open, maar het riool ligt midden onder de weg.

In het westen van Nederland zijn dergelijke initiatieven nog geen gemeengoed. Het beheer van de ondergrond in veenweidegebieden, zoals in het Groene Hart, is ook veel dynamischer dan in zandgrond, waar leidingen gemakkelijk 100 jaar precies op hun plek blijven liggen. In Gouda en omgeving moeten wegen en straten periodiek worden opgehoogd als gevolg van de bodemdaling in het veen. Dit is veelal de aanleiding van het project en noodzaakt andere partijen om 'aan te haken'.

Samenwerken in de ondergrond gaat niet overal vlekkeloos. In Friesland zien we zelfs een tegengestelde tendens. Het waterschap heeft daar samen met het drinkwaterbedrijf het samenwerkingsbedrijf Aquario opgericht

voor het integrale beheer van de waterketen (afvalwater én drinkwater). Maar daar zie je nu een versmalling van de doelstelling naar de afvalwaterketen (zonder drinkwater). Ook vindt geen uitbreiding plaats van het aantal gemeenten dat de rioleringstaak overdraagt aan Aquario. Ook bij het voorbeeldproject in Noordwijkerhout (samenwerking in de afvalwaterketen tussen waterschap, drinkwaterbedrijf en gemeente) haken de omliggende gemeenten niet aan bij deze brede samenwerking, maar zoeken elkaar onderling op in gezamenlijk intergemeentelijk beheer van het rioolstelsel.

Conclusie

Op veel plaatsen is de wil tot samenwerken aanwezig, maar daaraan gestalte geven in de praktijk behoeft nog extra aandacht. Niemand twijfelt eraan dat strakke samenwerking in de ondergrond zal leiden tot minder kosten voor het beheer en onderhoud. Het vergt wel een constructieve houding van alle betrokken partijen en speelt zich af op een breder speelveld dan alleen de samenwerking van het Bestuursakkoord Water. Het handen en voeten geven aan deze strakke samenwerking komt in de waterketen maar moeizaam van de grond. Vaak lukt het nog wel om tot een vorm van afstemming te komen, maar een gezamenlijk projectbureau ondergrond of het integraal uitbesteden van alle beheerswerkzaamheden blijft vooralsnog een stip aan de horizon.

Hans Middendorp en Gerard Boks (Balance-Advies, Projecten, Interim*)

NOOT

* Balance adviseert gemeenten, drinkwaterbedrijven en waterschappen bij de optimalisatie van de waterketen.